№ 60 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 21

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 21 № 60

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների «Մշակ» վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դօլլար, Եւրօպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԹԻՖԼԻՍԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

եկող հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի:

Տելեֆօն 695

Ե. Գ. ՖԷԴՈՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, 8½-ից մինչև 9½, ներքին հիւանդ.:

Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների:

Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:

Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:

Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, 11½-ից մինչև 12½ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ:

Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը:

Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԵԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:

Բ. Ս. ՄՈՒՍԽԵԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—2½ ժ., աչքի հիւանդ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Գ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Ն. Գ. ՋԻՋԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Հիւանդանոցում կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտերիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճար խորհրդի համար 50 կօպէկ:

(օ. մ.) ա. 38. 100—37

ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մենք հաղորդեցինք մեր ընթերցողներին, որ ներկայումս Թիֆլիսում տեղի ունի մի խորհրդակցութիւն այն հիմնարկութիւնների կազմակերպութեան մասին, որոնք պէտք է գործնական օրինակներով ցուցումներ տան մեր երկրի ազգաբնակութեանը՝ բարւոքելու իր գիւղական արդիւնաբերութեան ճիւղերը:

Որքան էլ լաւ պատրաստված մասնագէտներ ունենանք զանազան խորհուրդների և ցուցումների համար, որքան էլ լաւ կազմված և մեծ թւով հրատարակված ձեռնարկներ ունենանք ընթերցանութեան համար, որքան էլ ճոխ և հարուստ պահեստներ ունենանք զանազան տեսակ սերմերի և գործիքների համար, այնուամենայնիւ մի էական հարց կը մնայ կեանքի մարդու համար չը լուծված: Դա գործնական օրինակ ներկայացնելու հարցն է:

Դա մասնագէտի ցուցումների գործնական վերստուգումն է:

Դա տնտեսական բարւոքման եղանակների շօշափելի դարձնելն է:

— Փորձով, գործնական ձևով ցոյց տուէք այն կատարելագործութիւնները, որ մեզ առաջարկում էք,—ասում են կեանքի մարդիկ.—ստուգեցէք ուրիշ երկիրների փորձերը մեր երկրում և կազմակերպեցէք նոր փորձեր մեր երկրի մթերքների և արդիւնքների այս ու այն կերպ գործադրութեան վրա:

Եւ ահա խորհրդակցութիւնը կամենում է պարզել, թէ երկրի ո՛ր մասերում նպատակայարմար է կազմակերպել այդ փորձնական հիմնարկութիւնները, տնտեսական ո՛ր ճիւղերի զարգացմանը տալ գերադասութիւն, ինչ ընդարձակութեամբ և ծաւալով լուսաբանել բարւոքումների գործադրութեան խնդիրները եայլն:

Ուրիշ երկիրներում, օրինակ՝ Գերմանիայում, Դանիայում, գոյութիւն ունեն այդպիսի փորձնական հիմնարկութիւնների խիտ ցանցեր և նրանք գործնականապէս լուսաբանում են բազմատեսակ կուլտուրական խնդիրներ:

Շնորհիւ այդպիսի հիմնարկութիւնների՝ կատարելագործական շարժումը առաջ է գնում անընդհատ և ամեն մի տարի աւելանում են նորանոր գիւտութիւններ, պարզվում են բարւոքման նոր եղանակներ, առաջ են գալիս բարեփոխութիւնների նոր ճիւղաւորութիւններ: Եւ մենք տեսնում ենք ու համոզվում, որ արդիւնաբերական կատարելագործութիւնների էական և կարևոր գործը ապահովված է այդ երկիրներում: Գիւղացին, երկրի աշխատաւորը, գիտէ ուր գնալ և ումից տեղեկանալ, թէ ինչ միջոցներով նա կարող է բարւոքել իր արդիւնաբերութեան ձևերը և մաքառել այս ու այն աննպաստ ազդեցութեան դէմ:

Մենք միայն ցաւել կարող ենք, որ փորձնական հիմնարկութիւնների թիւը շատ քիչ է մեր երկրում և նրանք շատ քիչ խնդիրներ են պարզել մեր ընթացիկ կեանքի ամենօրեայ հարցերին պատասխանելու համար:

Այժմ, երբ մեր երկրի աշխատաւորը սկսել է բարւոքումների պահանջ զգալ իր տնտեսութեան մէջ, մենք նկատում ենք, թէ որքան անյարմարութիւնների մէջ ենք մենք փորձնական հիմնարկութիւնների բացակայութեան պատճառով:

Եւ, անշուշտ, միայն ողջունել կարելի է, որ ներկայ խորհրդակցութեան միջոցով մշակվում է փորձնական կայանների կազմակերպութեան մի հիմնական սիստեմ, որը պէտք է նպաստի այդ անհրաժեշտ և կարևոր հիմնարկութիւնների ցանց կազմելուն մեր երկրի մէջ:

Ա. Քալանթար

ՍԵՐԲԻԱՅԻ ԽԱՂԱՂ ՔԱՅԼԵՐԸ

Բուդապեշտ, 19 մարտի

Հրատարակվեց պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Նկատի առնելով, որ առևտրական պայմանագիր Սերբիայի հետ չէ կապվել, բայց հնարաւորութիւն կայ համաձայնութիւն կընքել մօտակայ օրերում, կառավարութիւնը պատուիրագրեց մաքսային իշխանութիւններին Սերբիայից ներմուծվող ապրանքները տեղաւորել պահեստներում, իսկ երբ կայսրները կը պահանջեն մաքսը անմիջապէս վերացնել, գործադրել մաքսային աւտօնօմ տարիֆ: Եթէ սակայն ժամանակաւոր համաձայնութիւն տեղի ունենայ Սերբիայի հետ, մաքսերի գանձելը պէտք է կատարվի անհամեմատ բարեյաջող հանգամանքներում, իսկ սահմանային յարաբերութիւնների մէջ պէտք է գործադրվեն մինչև օրս տեղի ունեցող դիւրութիւնները»: (Հ. Գ.)

—

Բէլգրադ, 19 մարտի

Կոմս Ֆորգաչ երէկ երեկոյեան կրկին խօսակցեց Միլօվանօվիչի հետ Աւստրօ-Ունգարիայի և Սերբիայի առևտրա-քաղաքական յարաբերութիւնները կարգաւորելու հարցի առիթով: Որովհետև համաձայնութիւն չը կայացաւ, այսօրվանից կը սկսվեն անպայմանագիր յարաբերութիւններ երկու պետութիւնների միջև: (Հ. Գ.)

—

Բէլգրադ, 19 մարտի

Սկուպշչինայի 102 անդամներ մի խնդրագրով, յանուն կօալիցիօն կառավարութեան, կաբինետի անդամներին առաջարկում են պահել իրանց այժմեան պաշտօնները և ամրապնդել ներքին դրութիւնը:

Լուրերին նայած, սկուպշչինան կը փակվի գալիք շաբաթ:

Մինիստր-նախագահն ամենակտրուկ կերպով հերքում է աւստրօ-ունգարական մամուլի այն տեղեկութիւնները՝ թէ Կարագէօրգվեիչների դինաստիան շուտով հրաժարվելու է սերբիական գահաժառանգութիւնից, և թէ Պետր թագաւորը յայտնել է ռուսական ու անգլիական դեսպաններին գահից հրաժարվելու իր մտադրութեան մասին և այլն: (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 19 մարտի

«Կօր. Բիւրօյին» հաղորդում են Բէլգրադից. «Այսօր կէսօրին կոմս Ֆորգաչ Միլօվանօվիչին յանձնեց աւստրօ-ունգարական կառավարութեան պատասխան-նօտան սերբիական նօտային: պատասխան-նօտայում գոհունակութիւն է յայտնվում բարեացակամ յարաբերութիւնների վերականգնման առիթով և յայտարարվում է, որ նոր առևտրական համաձայնութեան մասին բանակցութիւններ կարելի է սկսել մօտիկ ապագայում»:

Այսօրվանից Աւստրօ-Ունգարիայի և Սերբիայի միջև հաստատվեցին անպայմանագիր առևտրական յարաբերութիւններ: (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սան-Սեբաստիան, 19 մարտի

Ալֆօնս և Էդուարդ թագաւորները նախաճաշից առաջ և յետոյ երկարատև խօսակցութիւն ունեցան: Ցերեկվայ ժամը 4-ին նրանք մեկնեցին Բիարից, ուր կը կայանայ ճաշկերոյթ: Ալֆօնս թագաւորը մտադիր է երեկոյեան մեկնել կրկին Մադրիդ: (Հ. Գ.)

—

Լիսսաբօն, 19 մարտի

Թագաւորը մինիստրութեան հրաժարականը ընդունեց և Բէյրաօյին յանձնարարեց նոր կաբինետ կազմել: (Հ. Գ.)

—

Հռօմ, 19 մարտի

Պատգամաւորների պալատում աղմկալից վիճաբանութիւններ ծագեցին այն դրութեան առիթով, որ գրաւել են ծայրայեղ ձախակողմը և կաթօլիկները: Երբ հանրապետական Մակաջին պարսաւանք յայտնեց, որ կառավարութիւնը միացել է կաթօլիկների հետ, իսկ այդ հանգամանքը նրա կարծիքով սպառնում է ազատութեան, պալատում բարձրացաւ սոսկալի աղմուկ: Նիստը հարկ եղաւ փակել: Վերսկսվելուց յետոյ՝ մինիստր-նախագահը խօսեց յօգուտ երկամեայ զինուորական ծառայութեան և յայտնեց, որ մի շարք նախագծեր են ներկայացված պալատին սօցիալական զանազան օրէնսդրութիւնների մասին: Կրօնական խնդրի վերաբերութեամբ Ջիօլիտտին ասաց, որ կառավարութիւնը հաւատարիմ կը մնայ իր նախկին սկզբունքին—կառավարութեան բացարձակ գերիշխանութիւն և բոլոր դաւանութիւնների լիակատար ազատութիւն: 270 ձայնով ընդդէմ 74-ի պալատը վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան և ընդունեց գահական ճառին պատասխան-ուղերձը: (Հ. Գ.)

—

Աթէնք, 19 մարտի

Կաբինետը հրաժարական տուեց: Պալատի նիստերը յետաձգվեցին մինչև մինիստրութեան ճգնաժամի վախճանը: Մինիստրութեան հրաժարականի բազմաթիւ շարժառիթներից մինն էլ վաճառականների մէջ տիրող յուզմունքներն էին: Մարտի 17-ի առաւօտեան Աթէնքում և Պիրէյում վաճառականները փակեցին իրանց խանութները և մի մեծ ժողով գումարեցին մաքսային ծառայութեան բազմաթիւ անկանոնութիւնների դէմ բողոք յայտնելու համար: Ժողովը ցանկանում էր կազմած պետիցիան յանձնել թագաւորին, սակայն ոստիկանութիւնը և ժանդարմերիան մօտ չը թողին նրանց պալատին: Թագաւորի հրամանով ոստիկանութիւնը հեռացաւ և պետիցիան յանձնվեց թագաւորին: Թագաւորը կարգադրեց քննութիւն կատարել: (Հ. Գ.)

—

Կահիրէ, 19 մարտի

Մամուլի մասին նոր օրէնք մտցնելու հետ միասին նացիօնալիստների կուսակցութիւնը և տպարանական բանւորները փողոցային ցոյցեր արին: Ցուցարարներին աջողվեց մտնել խորհրդի պալատը, ուր արտասանվեցին մի քանի ճառեր: Հռետորները պահանջեցին, որպէս զի ցուցարարները ամեն ջանք գործ դնեն ձեռք բերած ազատութիւնները պահպանելու համար: (Հ. Գ.)

—

«Слово» լրագիրը հաղորդում է, որ Տիմիրեազեվը նշանակվում է ֆինանսների մինիստր, Օստրօգրադսկին՝ առևտրի մինիստր:

Պուրիշկեվիչը ուրախութիւն է յայտնել, որ իրան ենթարկում են պատասխանատւութեան, որովհետև դրանով ստեղծվում է առիթ պատասխանատւութեան ենթարկելու պատգամաւորներին Դումայի մէջ արտասանած ճառերի համար: Նա իր համար չէ մտածում և համոզված է, որ իրան անպատճառ կարդարացնեն: («Баку»)

—

Բաքու, 19 մարտի

Անյայտ չարագործների և ոստիկանութեան միջև տեղի ունեցաւ հրացանաձգութիւն: Սպանվեցին խուզարկու բաժանմունքի գործակալը և մի քաղաքապահ ոստիկան: Կասկածով ձերբակալվեց մինը: (Հ. Գ.)

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պօլիս, 19 մարտի

Մարտի 17-ի ապստամբութիւնը Ելդըզ-Քեօշքում կրում էր չափազանց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՈՍՖՈՐԻ ԱՓԵՐԻՑ

XVI

Կ. Պօլիս, 27 փետրվարի

Անցել է արդէն մի քանի շաբաթ Քեամիլ փաշայի անկումից, և սակայն նախկին մինիստր-նախագահը լռում է:

Ինչպէս նախորդ նամակներիցս յայտնի է ընթերցողներին, Քեամիլ փաշան, խորհրդարանին ուղարկելով իր երրորդ և վերջին «թէզքէրէն», կրկնում էր իր խնդիրքը՝ պատասխանել հարցապնդման մի քանի օր յետոյ. հակառակ դէպքում, տալով իր հրաժարականը սպառնում էր մամուլի միջոցով հրատարակել այն ծանր շարժառիթները, որոնք ստիպել էին նրան հեռացնել ծովային և զինուորական մինիստրներին:

Հակառակ Քեամիլ փաշայի այդ հանդիսաւոր սպառնալիքին, մեծագործ լինել խոստացող յայտնութիւնները դեռ ևս չեն հրատարակված: Քեամիլ փաշան, պատասխանելով մի թիւրք թերթի խմբագրի այդ առիթով ուղղած հարցումին, յայտարարել է, որ, նկատի ունենալով երկրի և պետութեան շահը, ինքը մտադրութիւն չունի դեռ խօսելու:

Քեամիլ փաշան չը խօսեց, որովհետև խօսելու դէպքում պէտք է ծանրանար այն բոլորի վրա, որ աւելի կամ պակաս չափով յայտնի է հասարակութեանը, այսինքն, որ՝ «Իթթիհադ վէ Թէրակկը» կուսակցութիւնը միջամտում է պետական գործերում և կազմում է օրինական, պատասխանատու կառավարութեան մէջ մի ապօրէն, անպատասխանատու կառավարութիւն:

Քեամիլ փաշան չը խօսեց գուցէ և նրա համար, որ չափից դուրս պէտք է լարէր իր դէմ ամենակարող «Իթթիհադը», որը առանց այն էլ այրում է, ամեն օր, նախկին մինիստր-նախագահի պատկերը իր անզուսպ օրգաններում:

Բայց եթէ Քեամիլ փաշայի անկումը հրճւեցրեց իթթիհադականներին, բաւական անփոփոխելի սուգի մէջ է ընկղմել «ազատականներին», որոնք ունեն մօտաւորապէս 50 անդամ խորհրդարանում, և թիւրք մամուլի մի քանի զօրաւոր օրգաններ, ինչպէս «Իկդամ», «Եէնի Գազէթա», «Սէրբէսդի»:

Քեամիլ փաշայի անկումը միայն «ազատականներին» չէ տխրեցրել, այլ և, ընդուրոշ երևոյթ, Անգլիային:

Այո, տխրեցրել է նաև Էդուարդ VII թագաւորի հզօր կառավարութեանը, որովհետև Քեամիլը, յայտնի անգլիասէր, ռոտվելով նուիրված էր Մեծ-Բրիտանիայի շահերին, որոնք, ասենք, ներկայ քաղաքական բարդ րօպէներում, զուգընթաց են ընթանում օսմանեան պետութեան շահերի հետ:

Թէ որքան մեծ կարևորութիւն էր ընծայում Անգլիան առանձնապէս Քեամիլ փաշայի անձնաւորութեան՝ հեշտութեամբ պիտի կարողանաք ըմբռնել, եթէ ասեմ, որ՝ երբ Քեամիլ փաշան սուլթանից հրաւիրվեց կազմել մինիստրութիւնը, Էդուարդ VII մի հեռագրով շնորհաւորեց Աբդիւլ Համիդը նոր ռէժիմի հաստատութեան համար և շեշտեց, որ Քեամիլ փաշայի իշխանութեան գլուխ անցնելը մի մեծ երաշխիք է օսմանեան պետութեան զարգացման ու բարգաւաճութեան:

Մի պաշտօնական անձ, աւելին՝ մի թագակիր գլուխ սրանից աւելի բացայայտ կերպով չէր կարող յայտնել իր ցանկութիւնը՝ օսմ. պետութեան ղեկը յանձնված տեսնել Քեամիլ փաշային:

Երբ Քեամիլը ընկաւ, անգլիական մամուլը նախ արտայայտեց բուռն դժգոհութիւն, նոյնիսկ զայրոյթ. բայց, յետոյ, նկատելով որ դա կարող էր գործը փչացնել, այսինքն բոլորովին չէզոքացնել անգլիական ազդեցութիւնը Կ. Պօլսում, լռեց և վերապահ դիրք ընդունեց:

Վերապահ դիրք ընդունեց, որովհետև «Իթթիհադի» օրգանները՝ «Շուրայը Իւմմէթ» և «Թանին» սկսեցին իրանց հերթին գանգատվել, թէ անգլիական բարեկամութիւնը դէպի Թիւրքիան պայմանաւորվում է բացառապէս Քեամիլ փաշայի անձնաւորութեամբ: Ինչպէս նոր մինիստր-նախագահ Հիլմի փաշան, նոյնպէս վերոյիշեալ թերթերը պնդում էին, որ Թիւրքիան չի շեղվի իր արտաքին քաղաքականութիւնից. որ նա կը մնայ Անգլիայի ջերմ բարեկամը: Արդ, այսպիսի հաւաստիացումներից յետոյ, Անգլիան չէր կարող շարունակել, առանց վնասելու իր շահերին, Հիլմի փաշայի դէմ պայքարը:

Բայց և այնպէս «Թայմսը» չունի իր նախկին բարեացակամ վերաբերմունքը դէպի «Իթթիհադ» կոմիտէն, որին ուղղում է յաճախ բաւական սուր ու թունաւոր սլաքներ:

Քեամիլ փաշայի անկումից յետոյ, «Ազատական» կուսակցութեան արշաւանքը «Իթթիհադի» դէմ՝ արտայայտվում է չափազանց բուռն թափով: Այդ արշաւանքի առաջապահն է հանդիսանում «Սէրբէսդին», որը ամենաչնչին առիթն անգամ ձեռքից բաց չէ թողնում վարկաբեկելու և տկարացնելու իր հակառակորդին:

Պէտք է նկատել, որ «Սէրբէսդին» գործում է շատ ճարպիկ կերպով: Նա «Իթթիհադի» ամբողջ մեղքը փաթաթում է Կ. Պօլսի կօմիտէի վզին: Ասում է, թէ կուսակցութեան մայրաքաղաքի մասնաճիւղն է որ միջամտում է կառավարութեան գործերին, կօմիտէի անդամների անձնական շահերը առաջ մղելու համար:

Կռիւը հասել է արդէն ծայրայեղ չափերի, ինչպէս կը տեսնէք հետևեալ դէպքից: Նոյն թերթի արտօնատէր-ղեկավարը՝ Րիֆաթ բէյ՝ կարդաց մի դասախօսութիւն թիւրք թատրօններից մէկում: Նա այն աստիճան առաջ գնաց, որ արտասանեց այսպիսի խօսքեր. «Իթթիհադ վէ Թէրակկը» կուսակցութիւնը կազմված է մի քանի անձերից, որոնք նստել են «Շէյխ» փողոցում (կուսակցութեան Կ. Պօլսի կենտրոնատեղին): Դրանք աւազակներ են (խըրսըզ). դրանք երկչոտներ են, որոնցից չարժէ երբէք վախենալ: Եթէ նրանք քաջ են, թող հրապարակ գան. ահա կանգնել եմ, կուրծքս բաց (ցոյց տալով կուրծքը), թող խփեն...»:

Յետոյ յարձակվեց խիստ բուռն ոճով Հիլմի փաշայի վրա, պաշտպանելով Քեամիլին:

Ահա թէ ինչ աստիճանի է հասել կու-

լուրջ բնաւորութիւն: Ապստամբները անձնատուր եղան միայն այն ժամանակ, երբ սպառնվեց զօրանոցները ռմբակոծել: Այն երկու բատալիոնները, որոնք սկզբում աջակցութիւն էին ցոյց տալիս ապստամբներին, նոյնպէս կը հեռացվեն Ելդըզ-Քեօշքից: (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 14 մարտի

Կահիրէից հեռագրում են, որ մօտ ժամանակներս եգիպտական խըդիվը ուղևորվում է Պօլիս:

Երէկ աւստրիական դեսպանութեան առաջին քարտուղարի հետ պատահել է հետևեալ դէպքը: Ձիով քաղաքի շրջակայքում զբօսնելիս պատահում է մի ինչ-որ թիւրքի: Վերջինս դրամ է պահանջում քարտուղարից և մերժումն ստանալով ատրճանակով մի քանի գնդակներ է արձակում նրա ետևւից, երբ նա փախչում էր ձիով: Գնդակները վրիպել են նպատակից:

Պրինցների կղզիներում մեռել է սուլթանի սիրելի նախկին պալատական աստղագէտ Էբուլհուդան, որը սահմանադրութեան յայտարարումից անմիջապէս յետոյ, երիտասարդ-թիւրքերի կօմիտէի հրամանով, հեռացված էր Ելդըզ Քեօշքից:

Այսօր քաղաքում շատ են խօսում հետևեալ բնորոշ դէպքի մասին, որ տեղի է ունեցել պալատի շինութեան առաջ: Ինչ որ մի պաշտօնաթող օֆիցէր, կապիտանի նշանազգեստով, նստել է պալատի շինութեան առաջ կօշիկներ մաքրելու արկղով: Անց ու դարձ անողները սկսում են խռնվել նրա մօտ, որով և գրաւում են ոստիկանութեան ուշադրութիւնը: Իրան ուղղված հարց ու փորձին կապիտանը պատասխանում է, որ իր համար հաց է աշխատում, ինչպէս որ կարողանում է: Այդ մասին տեղեկութիւն է ստանում պալատը և օֆիցէրը կանչվում է նիստերի դահլիճը, ուր ամբողջ պալատի առաջ կրկնում է այն, ինչ որ պատասխանել էր անցորդներին:

Թիւրքական լրագիրները հայրենասիրութիւնից դրդված լռութեան են տալիս այդ փաստը: («Р. Сп.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թաւրիզ, 19 մարտի

[illegible]

շահի զօրքերը չարաչար ջարդ են կրել:

Մէշեդից հեռագրում են խոշոր անկարգութիւնների մասին: Այսօր ամբողջ օրը այնտեղ փողոցներում գնդակաձգութիւն է:

Թէհրանում առ այժմ հանգստութիւն է: Մէջլիսի նախկին պատգամաւորները, ի

[illegible]

«Մենք կարծում ենք նոյնպէս, որ քաղաքակրթութեան սահմաններից դուրս գտնված ընիկ ցեղերի հետ լօյալ և մարդասէր վարմունքը կը հեռացնէր աստիճանաբար նրանց դէմ կռուելու և պատժողական արշաւախմբեր ուղարկելու անհրաժեշտութիւնը»:

[illegible]

պանելու համար բաւական չէ միայն պլատօնական համաձայնութիւն տալ խաղաղութեան. պէտք է ներգործական կերպով կամենալ խաղաղութիւնը: Ֆրանսիայում պարլամենտն ունի վեհապետական իշխանութիւն՝ որոշել խաղաղութիւն թէ պատերազմ: Նա թոյլ չի տայ իրան յաղթահարվել դէպքերից, եթէ, իր ժամանակին վրա գալով, կազմակերպած լինի ազգային պաշտպանութիւնը իր անհրաժեշտ երկու ձեռերով՝ խաղաղութեան կազմակերպութիւնը իրաւունքի միջոցով և զօրքի կազմակերպութիւնը հայրենասիրութեամբ: Սենատը ներկայացնում է պարլամենտի մէջ հասակ, հասունութիւն, իմաստութիւն: Ֆրանսիական մասնակցութիւնը խաղաղութիւնը կազմակերպելու միջազգային գործին՝ նրա նուիրական պաշտօններից մինն է»: Հ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ն. Վ. ԳՈԳՈԼ

1809—1909

II *)

Սկսած վաղ պատանեկական հասակից մինչև իր կարճատև կեանքի վերջին դըժբաղդ օրերը Գոգօլը փայփայում էր մի գաղափար, որ իր կեանքը ունայն, անփառունակ չը պիտի անցնի, որ նա կոչված է բարելաւել հանրային կացութիւնը, բարձրացնել մարդկանց հոգեպէս: Այս մտքերով էլ պաշարված նա եկել էր Պետերբուրգ: Նրան թւում էր, որ միայն այստեղ, մեծ պետութեան այս ամենակարող կենտրոնում, նա պետական պաշտօնի մէջ պիտի իրագործի իր կոչումը: Ի հարկէ, հիասթափութիւնը շատ էլ երկար սպասել չը տուեց նրան: Զը նայած կարևոր յանձնարարական նամակներին՝ համեստ խօսօլ պատանուն ընդունում էին սառն կամ առաջարկում այնպիսի ցածր պաշտօններ, որոնց միջոցով նա յամենայն դէպս չէր կարողանայ իրագործել իր իղձերը: Շուտով եկան և նիւթական սղութեան ծանր, տաղտկալի օրերը...: Ահա այն ժամանակ Գոգօլը յիշեց, որ Նէժինում շատ էին հաւանում նրա թատրօնական խաղը, և նա վճռեց փորձել այս ասպարէզը:

Բայց նրա պարզ, բնական ընթերցումը դուր չեկաւ այն ժամանակվայ թատրօնի ղեկավարներին, որոնց ճաշակը փչացրել էին փքուն, կեղծ-դասական գրուածքները կամ թեթև վօդըվիլները: Նա ուզեց ընթանալ այլ ճանապարհով. տպագրել տուեց դեռ ճեմարանում պատրաստած մի պօէմ, հետևողութիւն գերմաներէնի: Բայց հասարակութիւնը սառն ընդունելութիւն ցոյց տուեց երեխայրիք գրուածքին, իսկ կրիտիկան յայտնեց աննպաստ կարծիք. ինքնասէր երիտասարդը ընկերներից ծածուկ յետ գնեց գրավաճառներից բոլոր օրինակները և այրեց նրանց. լաւ է, որ պօէմի վրա դրած էր Վ. Ալօվ կեղծանունը: Կեանքի այս ծանր միջոցին ինչպէս եղաւ, որ նրա ձեռքը ընկաւ մի քանի հարիւր րուբլի. նա վճռեց փորձել իր բաղդը՝ հայրենիքից դուրս: Դեռ Նէժինում իր դիւրաղգաց մի ընկերոջ հետ նա երազում էր Ամերիկայի մասին: Նաւ նստելով Կրօնշտատում նա ուղևորվեց նախ դէպի գերմանական Լիւբէքը: «Բայց հազիւ նաւը հեռացաւ ափից,—խոստովանում էր Գոգօլը յետագայում,—ես ինձ զգացի այս օտար նաւում, օտարների մէջ և արտասահմանեան բաղդաւոր կեանքի ոսկեզօծ իղձերի բոլոր հմայքը ցնդվեց օդում»: Երկու ամիս շրջելով ծովեզրեայ Գերմանիան, Գոգօլը, լսելով մօր թախանձանքներին, վերադարձաւ կրկին Պետերբուրգ և մի շատ համեստ պաշտօնով մտաւ ծառայութեան «ուդելների» վարչութեան մէջ: Լաւ է, որ մեր երիտասարդը բոլորովին մենակ չէր «անհիւրընկալ հիւսիսում»: Մի քանի բաղդակից հայրենակիցներ և դասընկերներ կազմել էին մի փոքրիկ շրջան, որտեղ նրանք, մոռանալով դրսի ցուրտը ու խոնաւութիւնը, մտքով և սրտով սլանում էին դէպի մայրենի Մալօրոսսիա, ապրում նրա երգերով, աւանդութիւններով և... երբեմն ճաշակելով խօխօլի սիրած կերակուրները: Զարմանալի չէ, որ այս շրջանի մէջ յղացած լինի «Вечера на хуторѣ» անդրանիկ գրուածքների գաղափարը:

Այս մի շարք պատմուածքների առաջին պատկերը տպագրված էր «Отеч. Записки»-ի 1830 թւի փետրվար և մարտ համարներում: Այդ ժամանակ նրա վրա ուշադրութիւն դարձրին, և Գոգօլը ծանօթացաւ գրականութեան պատմութեան պրօֆեսոր Պլետնեօվի հետ, նրա միջոցով բանաստեղծներ՝ Դելվիգի, Ժուկօվսկու հետ: Երբ 1832 թւին Գոգօլը հրատարակեց առանձին երկու պրակներով «Вечера на хуторѣ», նրա հետ ցանկացաւ ծանօթանալ ինքը Պուշկինը: Այս ծանօթութիւնների շնորհիւ երիտասարդ գրողը մտաւ պալատական-արիստօկրատ շրջանը, Կարամզինների, Վիէլգօրսկիի, Ֆրէյլինա Ռօսսետի, Սմիրնօվայի սալօնները: Այս սալօնները իրանց գրական, զարգացուցիչ կողմի հետ ունէին և կորստաբեր հետևանքներ: Պէտք է յիշել, թէ ինչ էր այն ժամանակվայ հասարական կեանքը, ևս առաւել պալատին մօտիկ շրջաններում: Դեկաբրիստները կամ կախված, կամ Սիբիրի հանքերում տաժանակիր աշխատանքներ էին քաշում. ազատ խօսքը արգելված էր, մինչև անգամ մերժվեց թագաժառանգի դաստիարակ Ժուկօվսկու միջնորդութիւնը բարօն Դելվիգին—Պուշկինի մտերմին—հրատարակել քաղաքական բաժնով լրագիր: Ռէակցիօն հոսանքը ուժեղացել էր և առաւել յորդացաւ 1830 թւի լեհական ապստամբութիւնը բռնկվելուց: Տարվեց այս հոսանքով անգամ և մեծ բանաստեղծ Պուշկինը, որ այնքան ջերմ ու յուզիչ տողեր էր նուիրել դեկաբրիստներին (Посланіе въ Сибирь): Ապա որքան պահպանողական պիտի լինէին պալատին բարեկամ Կարամզինները, Վիէլգօրսկիները, Ռօսսետիները: Զարմանալի չէ, որ քաղաքական դաստիարակութիւնից զուրկ Գոգօլը մնաց անզարգացած, մեշչանական (обывательскій) հասկացողութեամբ և ինչ անհագին գործ էլ կատարեց գրականութեան մէջ, դա հետևանք էր իր բնատուր անհագին տաղանդի և մեծ խելքի: «Ուդելի» մէջ պրօզայիկ ծառայութիւնը երկար չէր կարող տևել. 1831 թւին շնորհիւ Պլետնեօվի նա ստացաւ «Պատրիօտիկ ինստիտուտի» մէջ ռուսաց լեզուի ուսուցչի պաշտօնը, իսկ 1834 թւին նոյն հովանաւորութեան շնորհիւ դարձաւ Պետերբուրգի համալսարանի պրօֆէսոր՝ ընդհանուր պատմութիւնից: Հասկանալի է, որ այս պաշտօնում էլ նա երկար մնալ չէր կարող. մենք տեսանք, թէ ինչ պատրաստութեամբ նա մտաւ կեանքի մէջ, Նէժինի ճեմարանը վերջացնելուց յետոյ: Պրօֆէսոր Գոգօլի գիտութեան պաշարը սպառվեց մի երկու-երեք փայլուն իմպրօվիզացիա-դասախօսութիւններով, որոնցից յետոյ նրա դասախօսութիւնները քնեցնում էին ունկնդիրներին: Մինչդեռ Գոգօլը կարծում էր, թէ հէնց պրօֆէսօրական ամբիօնի միջոցով նա պէտք է իրագործի իր մեծ կոչումը, քիչ նշանակութիւն տալով իր գրական գործերին, որոնք արդէն նշանաւոր էին և գրաւել էին երիտասարդ կրիտիկոս Վ. Գ. Բելինսկու սուր ուշադրութիւնը: Իրաւ, այդ ժամանակները հրատարակած «Միրգօրօդի» շարքում. «Հին օրերի կալուածատէրերը», «Տարաս-Բուլբան» (առաջին խմբագրութիւն), «Թէ ինչպէս կռուեցին Իվան Իվանիչը և Իվան Նիկիֆօրօվիչը», յետոյ «Քիթը», «Կալեասկան», «Խելագարի յուշատետրը» և այլն այնքան զանազանվում էին այն ժամանակվայ վէպերից իրանց խոր ռէալիզմով, որ սիրելի էին դարձել հնի ազդեցութիւնից ազատ երիտասարդ ընթերցողների համար, նամանաւանդ Բելինսկու գեղեցիկ և համոզեցուցիչ յօդուածներից յետոյ: Ճշմարիտ է, այդ պարզ, անպաճոյճ գրուածքները թշնամաբար ընդունվեցին Մարլինսկու վէպերով սնվածների կողմից և առաւել Գրէչ-Բուլգարին-Սենկօվսկիյ երրորդութեան կողմից, որոնք շնորհիւ ռէակցիայի՝ մօնօպօլիստներ էին այն ժամանակվայ պարբերական գրականութեան մէջ: Այս թշնամութիւնը առաւել սաստկացաւ, երբ 1836 թ. բեմի վրա խաղացվեց հեղինակի գլուխ գործոցներից մէկը՝ «Վերաքննիչը»: Դա մի ընդհանրացնող երգիծաբանութիւն էր այն ժամանակվայ ընդհանուր պետական կարգերի, որ լաւ հասկացաւ Նիկօլայ առաջին կայսրը: Նա ներկայ էր առաջին ներկայացման. նրա շնորհիւ էր, որ գրուածքը լոյս աշխարհ եկաւ. գրաքննչութիւնը բաց չէր թողել պիէսը, համարելով նրան վնասակար, և երբ վարագոյրը իջաւ, կայսրը բացականչեց. «Ну, пьеса, всѣмъ досталось, въ особенности мнѣ» («Պիէսա է հա, բոլորին կպեց, առաւել ինձ»): Բայց պիէսի այս խոր իմաստը, նրա հասարակական կողմը մութ մնաց հէնց իրան, հեղինակի համար. նրան վախեցրին պահպանողականների յարձակումները, և չը սիրած «առաջադիմականների» գովեստները, ևս առաւել որ պիէսն էլ վատ էին խաղացել, վատ, անրէալ բէպերտուարի վրա վարժված դերասանները...: Խորը վշտացած այս ամենով՝ Գոգօլը վճռեց առ ժամանակ հեռանալ հայրենիքից և նա մեկնեց արտասահման նոյն 1836 թւին:

Պետրոս Զաքարեան

*) Տես «Մշակ» № 59.

ԳՈԳՕԼԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

—

Երէկ, ուրբաթ, մարտի 20-ին, Թիֆլիսի թատրօններում, դպրոցներում և ակումբներում Գոգօլեան հանդէսներ տըվեցին: Արքունական թատրօնում ցերեկվայ ժամը 1-ին տըվեց մի ներկայացում նշանաւոր բանաստեղծի գրուածներից: Նոյն ժամին Զուբալօվի ժողովրդական տան մէջ տըվեց «Գոգօլեան ցերեկոյթ», քաղաքային ինքնավարութեան նախաձեռնութեամբ, որին հրաւիրված էին քաղաքային բոլոր դըպրոցների սաները, սանուհիները և ճայնաւորները: Ներկայացվեց Գոգօլի «Ամուսնութիւն» կօմեդիան և դըվեցին կենդանի պատկերներ «Մայիսեան գիշերից»:

Գիմնազիաներում ևս տեղի ունեցան Գոգօլեան ցերեկոյթներ:

Երեկոյեան Արտիստական Ընկերութեան

[illegible]

սակցական պայքարը, որը դժբաղդաբար հեռու է ընդհանրապէս սկզբունքային, գաղափարային բարձրութիւնից: Կուսակցութիւնները մաքառում են անձերի շուրջը՝ Քեամիլ, Հիլմի և այլն: Դեռ ևս անձերը չեն կապվում համոզմունքների, ընդհանուր ուղղութիւնների հետ:

Այս բոլորի մէջ մի բան սակայն մխիթարական է: Կուսակցական պայքարը թէև հասել է կեանքի՞ ու մահվան աստիճաններին, բայց ոչ մէկ կողմը չէ դիմում այնպիսի զարհուրելի միջոցների, ինչպէս է տերրօրը, սպանութիւնը... միջոցներ, որոնք այնքան սիրելի եղան, աւա՜ղ, մեր ազգային կուսակցութիւնների սրտին... Գուցէ ոմանք մըվեն մտածելու, որ տերրօրիստներ չունենն, զուրկ են հակառակորդին սպանելու տխուր քաջութիւնից: Այդպէս մտածել փորձվողներին կը յիշեցնենք, որ «Իթթիհադը» կազմված է մեծ մասով զինուորականներից և նա արդէն տուել է տէրրօրի մի գերազանց փորձ, սուսիկ-փուսիկ սպանելով մի քանի ամիս առաջ Իսմայիլ Մահիր փաշային, մի բարձրաստիճան զինուորականի, որը կասկածվում էր լրտեսութեան և Ելդըզի հետ գաղտնի յարաբերութիւններ մշակելու մէջ:

«Իթթիհադի» և Հիլմի փաշայի հակառակորդները, «Սերբէստի» նախաձեռնութեամբ, մտադրվում էին կազմակերպել նաև մի հսկայ ցոյց ի նպաստ Քեամիլ փաշայի և անգլիասէր քաղաքականութեան:

Ցոյցը կազմակերպողները վճռել էին մի բազմամարդ միտինգ սարքել Պերայում, մայրաքաղաքի եւրօպական մասում, բողոքելու համար Քեամիլի անկման դէմ և քըննադատելու Հիլմիին ու «Իթթիհադը»: Միտինգից յետոյ ցուցարարները պիտի գնային անգլիական դեսպանատան առաջ համակրական արտայայտութիւններ կատարելու:

Օդերն աննպաստ լինելու պատճառով՝ միտինգը, որ տակաւին չէր յայտարարված մամուլի մէջ, յետաձգվեց:

Հիլմի փաշան տեղեկանալով միտինգի մասին, իրեկոյեան, ուշ ժամանակ, մի պաշտօնական զեկոյց հաղորդել տուեց մամուլի օրգաններին: Այդ զեկոյցով կառավարութիւնը պահանջում էր, որ այն մարդիկ, որոնք կը կամենային հրապարակային հաւաքումներ կազմակերպել բացօդեայ վայրերում, 24 ժամ առաջ տեղեկութիւն տան ձեռնհաս վարչութեան և թոյլտուութիւն ստանան: Կառավարութիւնը այդ կարգադրութիւնը պատճառաբանում և արդարացնում էր նրանով, որ լուրերի համաձայն որոշ մարդիկ ցանկանում են փողոցներում բազմամբոխ հաւաքումներ կազմակերպել և հասարակական անդորրութիւնը վրդովել՝ քաղաքացիների մի մասը գրգռելով միւսի դէմ...

Իսկապէս ասած, քաղաքացիների մի մասը միւսի դէմ գրգռելու հարց չը կար, այլ, ինչպէս բացատրեցի, ի նպաստ Քեամիլ փաշայի և հետևաբար ընդդէմ Հիլմիի մի ցոյց կատարելու շուրջն էր պտտվում խընդիրը:

Կառավարական այս կարգադրութիւնը, կարիք կայ շեշտելու, երկու բանակի բորբոքված կրքերի վրա իւղ ածեց:

Ընդդիմադիր օրգանները պնդում էին, որ Հիլմի փաշայի այդ քայլը հակասահմանադրական մի ակտ է, հաւաքումների ազատութեան դէմ մի հարուած, իսկ պաշտպան թերթերը անիմաստ էին գտնում հակառակորդ օրգանների բարձրացրած աղմուկը, նկատելով որ նոյն իսկ Ֆրանսիայում գոյութիւն ունի օրէնք, որով արգելվում են բացօդեայ համախմբումները և միտինգներ կազմակերպողները պարտաւորվում են նախապէս տեղեկացնել իշխանութեան՝ հաւաքումներ, միտինգներ սարքելու իրանց դիտաւորութիւնը:

Բանը նրանումն է սակայն, որ ֆրանսիական օրէնքով, ճիշդ է, պէտք է տեղեկացնել ոստիկանութեանը միտինգի կազմութեան, նրա գումարման տեղի և ժամի մասին, բայց թոյլտուութիւն ստանալու կարիք չը կայ: Իսկ անգլիական օրէնքը աւելի լայն է. նա տալիս է քաղաքացիներին հաւաքումների և միտինգների կատարեալ ազատութիւն, փակ թէ բացօդեայ վայրերում:

Պայքարը մամուլի էջերից փոխադրվեց պարլամենտ: Ազատականները պահանջեցին հարցապնդել ներքին գործերի մինիստր Հիլմի փաշային նրա կարգադրութեան համար: Տեղի ունեցան բուռն վիճաբանութիւններ ի նպաստ և ընդդէմ հարցապնդման և վերջ ի վերջոյ մեծամասնութիւն կազմող իթթիհադականները տապալեցին հարցապնդման պահանջը: Տապալեցին, որովհետև Հիլմի փաշան շտապել էր նահանջել, նոյն առաւօտ հրատարակել տալով կառավարական պաշտօնաթերթում մի զեկուցում, որով յայտնում էր, թէ սխալ է բացատրված մամուլի որոշ օրգանների կողմից միտինգների մասին իր կարգադրութիւնը. այսինքն թէ՝ կառավարութիւնը պահանջում է, որ միտինգներ կազմակերպելիս՝ միայն տեղեկութիւն տան ոստիկանութեան և ոչ թէ թոյլտուութիւն ստանան:

Այս երկրորդ զեկոյցը, ինչպէս նկատում էք, պէտք է շանթարգելի դերը կատարէր և կատարեց: Մեր սահմանադրական ազատութիւնները անխախտ մնացին և Հիլմի փաշան այդ գնով խուսափեց անախորժ հարցապնդումից:

Բայց այդ հարցապնդման խնդիրը մի նշանակալից արդիւնք ունեցաւ: Պարլամենտի մէջ որոշ կերպով երևան բերեց ահրարականների (ազատականների) անջատումը իթթիհադականներից: Քուէարկութիւնից պարզվեց, որ առաջինները հաշւվում են 50 պատգամաւոր, ինչ որ մի մեծ յաղթանակ է «Ահրար» կուսակցութեան համար, եթէ նկատենք, որ, սկիզբներում, յիշեալ կուսակցութիւնը, պարլամենտում, հազիւ մի քանի անդամներ ունէր: Arago

Յ. Գ.—Երէկ պարլամենտում կարդացվեց սուլթանի «հաղտը հիւմայունը», հրովարտակը, որով խորհրդարանի գործունէութիւնը երկարաձգվում է 4 ամսով: Սա մի նոր յաղթանակ է ժողովրդական իրաւունքի: Պարլամենտը այդ երկարաձգումը Հիլմի փաշայի միջոցով պահանջեց սուլթանից, որպէսզի Միթհադեան սահմանադրութեան վերաքննութիւնը աւարտի, վերջանայ և ստանայ սուլթանական վաւերացումը: Նոր մշակված սահմանադրութեան մէջ կայ մի յօդուած, որով պարլամենտը պէտք է գումարվի այս-ինչ ամսին, նոյնիսկ առանց սպասելու գումարման սուլթանական հրովարտակին:

A.

[illegible]

◆ Երէկ, առաւօտեան ժամը 11-ին, Ներսիսեան դպրոցում [illegible] Գոգոլի [illegible]

◆ Մարտի 22-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, [illegible] Ն. Վ. Գոգոլի [illegible]

◆ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը կարգադրել է գոգոլեան տօնակատարութիւնները կրթական հաստատութիւններում կատարել իւրաքանչիւրում առանձին-առանձին, փոխանակ ընդհանուր տօնակատարութեան։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդակցութեան նիստում, որ տեղի ունեցաւ մարտի 19-ի երեկոյեան, Ա. Քալանթար կարդաց մի մանրամասն զեկուցում ալպիական փորձնական կայարան հիմնելու մասին Անդրկովկասի լեռնային շրջանում։ Կայարանը պէտք է զբաղուի լեռնային գիւղական տնտեսութեան վերաբերեալ խնդիրներով։

Վ. Իվանով տուեց ամփոփ տեղեկութիւններ չերամապահական կայարանի պատմութեան և գործունէութեան մասին։ Բացատրեց նոյնպէս մեղուաբուծութեան վերաբերեալ կրթական գործունէութիւնը։

Կարդացուեց Դօլգուշինի զեկուցումը Կախանովկայի ցուցադաշտի գործունէութեան մասին։

Հետեւեալ օրը, մարտի 20-ին, առաւօտեան խորհրդակցութիւնը սկսեց ընդհանուր խնդիրների քննութիւնը։

Կարդացուեցին Վլիների և Տիմօֆէևի վաղուց պատրաստած զեկուցումները և այն հարցացուցակները, որոնք մշակուած են Պետերբուրգի յանձնաժողովներում։

Պոխօղնեա կարդաց մանրամասն զեկուցում, որով պատճառաբանեց՝ թէ ինչու կարեւոր է փորձնական մեծ կայարաններից մէկը հիմնել Ստաւրոպօլում։

Կարդացուեցին Տիմօնինի և Եկատերինօդարում մշակուած մի յանձնաժողովի զեկուցումները փորձնական կայարաններ հիմնելու մասին Կուբանի նահանգում։

Ժողովի մէջ ցանկութիւն յայտնուեց, որ բոլոր կարդացուած զեկուցումները տպագրուեն։

Ժողովին մասնակցողները ծանօթ են իրանց գործին և նրանց վիճաբանութիւնները հիմնուած են ուսումնասիրութիւնների վրա։

Վ. ՏՈՏՈՄԵԱՆՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այսօր և վաղը, երեկոյեան ժամը 6-ին, դասախօս Վ. Տոտոմեանցը կարդալու է կովկասագիտական բարձր կուրսերում դասախօսութիւններ գիւղական կօօպերացիայի մասին։ Խորհուրդ ենք տալիս և յորդորում հայ հասարակութեանը, մանաւանդ հայ ինտելիգենցիային, օգտուել առիթից և գնալ լսել այդ դասախօսութիւնները, քանի որ այդպիսի դէպք, երբ մի այնպիսի հետաքրքրական թեմա, որպիսին է կօօպերացիան, դասախօսւում է մի անձի կողմից, որ գիտէ հանրամատչելի, հասկանալի և գրաւիչ դարձնել, դժուար թէ յաճախ պատահի։

IX ՋՐԱՆՑՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հինգշաբթի, մարտի 19-ին, Արտիստական Ընկերութեան դահլիճներում, ինչպէս գրել էինք, տրուեց մի մեծ երեկոյթ, ընթրիքով, ի պատիւ համագումարի անդամների։ Երեկոյթ-ընթրիքին մասնակցողների թիւը մօտ 300 էր։ Ընթրիքի ժամանակ բազմաթիւ ճառեր արտասանուեցին։ Ճառերի շարքը բացեց քաղաքագլուխ Ջերքեզովը։ Ապա ճառեր արտասանեցին համագումարի նախագահ Գօրբաչօվը, յայտնի գերմանացի ինժեներ Լինդլէյը (ֆրանսերէն) և ուրիշ անդամներ։ Ուշադրաւ ճառեր խօսեցին՝ Ալ. Խատիսեան, որ առիթից օգուտ քաղեց մատնանշելու տեղական սև-հարիւրեակային ռուս թերթի յարձակումները, և Ալ. Քալանթար, որ ցոյց տուեց համագումարի կուլտուրական և հասարակական արժէքը։ Ռուսաստանից եկած անդամներից մինը մեծ գովասանքով խօսեց Խատիսեանի գործունէութեան մասին, յայտնելով որ նա այստեղ իմացաւ՝ թէ որքան անտեղի և անարդար էին Պուրիշկեվիչի յարձակումները հայերի և Խատիսեանի դէմ։ Իմաստալից էր ինժեներ Լինդլէյի ճառը։

Ընթրիքի ժամանակ բեմի վրա երգւում էին վրացական երգեր, վրացի տարազով հագած երգեցիկների կողմից։ Տիկին Գաբունիա երգեց «Ծիծեռնակ» և ուրիշ վրացերէն երգեր։ Նուագում էր երաժշտութիւն, կային և ասիական սազանդարներ։ Ընթրիքից յետոյ տեղի ունեցան ասիական և եւրոպական պարեր։ Առհասարակ երեկոյթը անցաւ ուրախ և զուարթ և մեծ հմայք պատճառեց հիւրերին։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Գ ի ւ լ ա գ ա ր ա կ, 6 մարտի

Լօռու հայաշատ շրջանի գիւղերից մէկն է Գիւլագարակը, 183 տուն բնակչով։ Ունի գեղեցիկ և դրախտանման բնութիւն, առատ աղբիւրներով և զովասուն կլիմայով։ Հաղորդակցութեան ճանապարհի վրա է և 8—10 հայ գիւղերի մէջ կենտրոնական դիրք ունի։ Հողը ջրառատ է ու արգաւանդ, սակայն բնակիչների թիւ հետ համեմատած սակաւ է, որի պատճառով 15—20 տարի է, որ գիւղացին միշտ պակասութիւն ունի, միշտ կարիքաւոր է ու խեղճ։

Գիւղատնտեսութեան մի քանի ճիւղերը, ինչպիսիք են՝ մեղուաբուծութիւնը, կաթնատնտեսութիւնը, գետնախնձորի, ծխախոտի և արևածաղկի մշակութիւնը, աղիսագործութիւնը (գործարանների թիւը հազիւ 15) և այլն, շատ լաւ կարելի է շահագործել, սակայն գիւղացու տգիտութեան պատճառով այդ ապրուստի միջոցներն ու հարստութիւնները մնում են չը շահագործուած։

1908/9 ուսումն. տարում Կ. Հ. Բ. Ընկ. գիւղիս յատկացրած 200 ր. նպաստի շնորհիւ միայն մեր գիւղը հնարաւորութիւն է ունեցել դպրոց բաց անել և հրաւիրել ուսուցիչ։ Դպրոցն ունի 2 բաժին 40 աշակերտ-աշակերտուհիներով։

1907 թ. դպրոցի հոգաբարձութեան տոկուն ջանքերով և ժողովրդի միահամուռ ոյժերով ձեռնարկուած է մի հսկայ, քարաշէն դպրոցական շէնքի շինութեան, սակայն միջոցների պակասութեան պատճառով ընդհատւում է շինութիւնը և 1000 ր. աւելի (չը հաշուած գիւղացիների ձրի աշխատանքները) արժեցող պատերը մնում են մինչև այժմ առանց ծածկի և աւազի՝ ենթակայ ձիւնի, անձրևի և ժամանակի աւերիչ ազդեցութեան։ Դպրոցին կից իրան յատկացուած է 2 1/2 դես. վարելահող՝ պպագայ դպրոցական պարտէզի համար։

Ժողովուրդը տնտեսապէս այնպէս քայքայուած է, որ դպրոցը վերջացնելու մասին չէ կարող մտածել։ Հոգաբարձութիւնը դիմել է մի քանի հիմնարկութիւնների այս առիթով, բայց մերժում է ստացել։

Հրաւիրում ենք կրթական գործի առաջընթացութեանը նախանձախնդիր հիմնարկութիւններին և անհատներին, մանաւանդ մեր լօռեցի հարուստներին, որ այս կենտրոնական գիւղում արդէն հիմնադրուած մեծ շէնքի աւարտելու ծախսերը յանձնառու լինեն և հիմնեն մի գիւղատնտեսական դպրոց, որի անհրաժեշտութեան չափով հողը գիւղացին պատրաստ է յատկացնել։ Գիւղատնտեսական դպրոցը մի կենսատու փարոս կը լինի Լօռու 8—10 հայ գիւղերի համար, որոնք հեռու են Գիւլագարակից միայն 2—5 վերստ շառաւիղով։

Ռիսկ

—

Ն ո ւ խ ի, 10 մարտի

Նուխին և իր գիւղերը բռնուած են անցեալի հին ու վնասակար սովորութիւններով, որպիսիներից մինն էլ քէլեխն է։ Վերջին տարիներս վիճակիս յաջորդ վարդապետներից ոմանք աշխատեցին վերացնել այդ տնաքանդ սովորութիւնը, յորդորելով՝ քէլեխի համար ծախսելիք փողերը պահել և դրանցից գոնէ մի փոքր տոկոս յատկացնել տեղիս դպրոցներին։ Այդ յորդորներն իրանց արդիւնքն ունեցան։ Ներկայումս մեզանում, համարեա, քէլեխը վերացել է և իսպառ վերացած կը լինէր, եթէ ունևորներից ոմանք նորից գայթակղութեան պատճառ չը դառնային։

Քէլեխի վերացումով՝ դպրոցը միայն այս տարի աւելի քան 500 ր. օգուտ է ունեցել։ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան՝ մի քանի ամիս առաջ այստեղ բացուած ճիւղն էլ, դարձեալ շնորհիւ քէլեխի վերացման, օգտուել է որոշ չափով և, իր հերթին, ձեռնտու օգնել շատ կարօտեալների։

Եթէ նուխեցի հայերը քէլեխի վրա իրանց ծախսած փողերի գոնէ կէսը յատկացնեն տեղիս դպրոցներին, որտեղ մօտ 500 երկսեռ մանուկներ են սովորում, դրանով, անկասկած, կազատեն դպրոցների վարչութիւնը խայտառակ մուրացկանութիւնից. դպրոցները տարեկան 8,000 ր. ծախս ունեն, իսկ եկամուտ՝ միայն 4,000 ր., այն էլ մեծ մասամբ թոշակագրամներից։

Փէք

ԱՐՋԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

Մենք ամենևին չը զարմացանք, կարդալով մի ուսանողի նամակը «Գործ» լրագրի երէկվայ համարի (№ 59) մէջ։

Այն ժամանակ, երբ գործականները պէտք է պարզէին իրանց վերաբերմունքը դէպի այն գումարները, որոնց վերաբերութեամբ նրանք որոշ աստիճան պատասխանատուութիւն ունեն, նրանք մի քանի, օր լռելուց յետոյ, դիմում են խաղերի, սալտօմօրտալների։

Այն հարցերը, որ նրանք պէտք է լուսաբանէին, թողնում են քօղի տակ և դրա փոխարէն բաց են թողնում մի պարոնի, որը հանդէս է գալիս նէյնիմներով, որպէս զի մոռացուեն գործականների առաջ դրուած հարցերը։

Այդ մի պարոնը, «ուսանող» անունով, հանդէս է գալիս, իբրև մի բնորոշ երևոյթ մեր իրականութեան։

Գուցէ դուք կարծում էք, թէ պարոն ուսանողը պահանջում է գործականներից հաշիւ։ Ոչ։ Գուցէ դուք ենթադրում էք, թէ նա ինքն է տալիս որևէ պարզաբանութիւն գործականների վրա ծանրացած պատասխանատուութեան։ Ոչ։ Գուցէ դուք սպասում էք, որ նա իր ուսանողական թարմ ոգևորութիւնը գործադրի մաքրելու այն մթնոլորտը, որի մէջ նա լողում է։ Ոչ։

Նա զբաղուած է այն բանով, որ օգնէ գործականներին քարը կտուրը գցելու, հասարակութեան ուշադրութիւնը դէպի բոլորովին ուրիշ կողմը գրաւելու և այդպիսով մի «իդէալական-ուսանողական թարմ և ոգևորիչ սքանչելագործութիւն» կատարելու։

Եւ ահա նա այդ սքանչելագործութիւնը կատարած-վերջացած կը լինի, եթէ նրան կաջողուի մի տասն տարի սրանից առաջ փակուած խնդիր, մի շատ պարզ բան բօլշէական կասկածի ենթարկել և նրա առիթով տգեղ զրպարտութիւններ անելով մոռացնել տալ «գործականների» առաջ դրուած հարցերը։

Ինչպէս չէ։ Երևակայեցէք, թէ յանկարծ «Մշակի» խմբագրութիւնը չը յայտնեց, թէ գումարները ուղարկել է նախկին ուսանողներ Արշաւիր Մելիքեանին, Աստուածատուր Երիցեանին կամ համալսարանների վարչութիւններին, պրծաւ բանը, արդէն կարելի է տօնել յաղթութիւն և գործականները կարող են թմբկահարել և ասել՝ «մենք պատասխանեցինք»։

Ուսանող պարոնին մի բան միայն ունենք ասելու. նա «արջի ծառայութիւն» է մատուցանում իր բարեկամներին։

Եւ անշուշտ՝ այդ արջի դերը շատ էլ ախորժելի չը պիտի լինի իր շրջապատողների համար։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

Պետերբուրգ, 19 մարտի

86-րդ նիստը բացւում է ժամը 11 և 18 րօպէին։ Նախագահում է իշխ. Վօլկօնսկին։

Համարեա առանց վիճաբանութիւնների ընդունւում են՝ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան առաջարկութիւնը Թիֆլիսի րէալական դպրոցի շինութեան վարձի ծախքերը ծածկելու համար 3000 ր. յատկացնելու մասին և մինիստրների խորհրդի դիւանատան ծախքերի նախահաշիւը։

Հերթին դրուած է զինուորական մինիստրութեան նախահաշիւը։

Գուչկօվը զեկուցանում է վինուորական մինիստրութեան գիւանատան նախահաշիւը, մատնանշելով որ երրորդ Դուման միշտ չափազանց ուշադիր կերպով է վերաբերուել դէպի պետական պաշտպանութեան կարիքները. պետական պաշտպանութեան հարցերը միշտ կենտրոնական տեղ են գրաւել Դումայի աշխատանքների ու համակրանքների մէջ։ «Դա բնական է, որովհետև ազգայնութեան ամօթանքի զգացմունքը մեր մշտական պատրաստակամութեան աղբիւր է եղել—ընդ առաջ երթալ զինուորական մինիստրութեան ցանկութիւններին և ձայն տալ պետական պաշտպանութեան համար անհրաժեշտ բոլոր գումարայատկացումներին։

«Զինուորական մինիստրութեան նախահաշիւը 1909 թ. համար սովորական ծախքերը որոշել էր 470,623,239 ր., բիւջէտային մասնաժողովը այդ թիւը հասցրեց 465,256,473 ր., արտակարգ ծախքերը հաշուըւած են 613,625,793 ր.։ Չը նայած սակայն այս խոշոր գումարներին, պէտք է վըկայել, որ զինուորական մինիստրութեան ոչ բոլոր կարիքները բաւարարութիւն են գտնում վերոյիշեալ նախահաշւով։ Մինիստրութիւնը պէտք է մտածէ, թէ պէտք չէ՞, արդեօք, ամբողջ սիստեմը արմատապէս վերակազմելով, զինուորական բիւջէն հիմքից վերաքննելով նորանոր միջոցներ որոնել անհրաժեշտ բարելաւումներ մտցնելու համար։ Այդ միջոցները անկասկած կը գտնուեն. կարևորը այն է, որ մինիստրութիւնը փոքր ինչ թեքուի հին քայքայուած ճանապարհից և նոր ելք որոնէ, մանաւանդ որ նախկին արգելարիթ հանգամանքները վերացուած են ռուս-ճապօնական պատերազմից յետոյ»։

Վերջում հոկտեմբերի 17-ի միութեան ֆրակցիայի կողմից Գուչկօվը յայտնում է, որ միութիւնը ձայն է տալու բոլոր այն գումարների օգտին, որոնք պահանջւում են 1909 թ. զինուորական մինիստրութեան նախահաշւով այն ձևով, ինչպէս ընդունել է բիւջէտային մասնաժողովը (ծափահարութիւն)։

Ընդունւում է հռետորների ցուցակը փակելու առաջարկութիւնը։ Խօսելու են դեռ 14 հռետորներ։

Զինուորական մինիստրի յանձնաբարութեամբ երկար բացատրութիւններ է տալիս զինուորական մինիստրութեան դիւանատան կառավարիչը։

Պուրիշկեվիչը վերջին օրերի անցրած խայտառակութեան պատասխանատուութիւնը ձգտում է գլխաւորապէս Դումայի մեծամասնութեան վրա։ «Մեր զօրքը ուժեղ և հզօր է։ Նրան հարկաւոր են միայն տեխնիքական բարենորոգումներ։ Ռուսաստանի հզօրութեան համար մենք պէտք է պահենք միայն հին հայրենասիրութիւնը, և ոչ թէ նոր հովերով տարուենք»։

Ժամը 12 և 55 րօպէին յայտարարւում է ընդմիջում։

Նիստը վերսկսւում է ժամը 2 և 12 րօպ.։ Այս անգամ նախագահի աթոռը գրաւում է Խօմեակօվը։ Օթեակումն են զինուորական մինիստրը և զինու. մինիստրութեան առանձին մասերի բոլոր կառավարիչները։

Կոմս Բօբրինսկի 2-րդը ասում է, որ բոլորովին թոյլ չը պէտք է տալ, որպէսզի ռուս իշխանութիւնները կրիւ մղեն լեհական ազդեցութեան դէմ գերմանական ճանապարհով։ Միանալով Գուչկօվի կարծիքին, կոմսը կարծում է, որ «այժմ ժամանակը չէ՝ մեր վիշտը յայտնել վերջին օրերի դէպքերի առիթով։ Հարկ էլ չը կայ այդ անելու, որովհետև ամբողջ ռուս հասարակութիւնը, ամբողջ ռուս ժողովուրդը այժմ միանգամից հասկացաւ, որ պէտք է միայն աշխատել և աշխատել։ Դրանումն է մեր պատասխանը ինչպէս մեր թշնամիներին, այնպէս և մեր եղբայրներին։ Թող մեր սերբ եղբայրները և միւսները գիտնան, որ մենք պէտք է աշխատենք։ Աստուած տայ, որ մենք ժամանակով մեր հաշիւները մաքրենք նրանց հետ» (ծափահարութիւն աջակողմում և կենտրոնում)։

Չխէիձէն գտնում է, որ միլիտարիզմը կապիտալիստական պետութեան զաւակն է։ «Մենք, սօցիալ-դեմօկրատներս, մեր գոյութեան ամբողջ միտքը որոնում ենք ձեր շահերի ու հայեացքների դէմ կռւելու, իսկ դուք մեզ համարում էք պետութեան թշնամիներ և կռւում էք մեր դէմ։ Այդ կռւի համար ձեզ հարկաւոր է շատ սուիններ և այդ պատճառով ամեն մի զօրքի մենք, սօցիալ-դեմօկրատներս, բացասաբար ենք վերաբերւում։ Այն բոլորից, ինչ որ այստեղ ասուեց, չէ կարելի ընդունել, թէ ռուսական զօրքը մայրենի երկրի հպարտութիւնն է ներկայացնում։ Ժողովրդի դէմ յայտարարած կռւում դուք և ձեր կառավարութիւնը, դժբաղդաբար, դուրս եկաք յաղթողներ, սակայն այդ յաղթութիւնը երկարատև չէ։ Ժողովուրդը և դուք գըտընւում էք լիակատար անտագոնիզմի մէջ։ Քանի ձեր արտասահմանեան հաբեանները գիտեն, որ ժողովրդի մէջ դուք աջակցութիւն չէք գտնի, նրանք կը թելադրեն ձեզ իրանց օրէնքները։ Միայն ժողովրդի յաղթութիւնը ձեր և ձեր կառավարութեան վրա կը վերականգնէ Ռուսաստանի պրեստիժը։ Ուստի և մենք, սօցիալ-դեմօկրատներս, կարծում ենք, որ ամեն մի կօպէկը, որ յատկացւում է կառավարութեան, տրւում է Ռուսաստանի այժմեան խայտառակքի շարունակութեան համար» (ծափահարութիւն ձախակողմում)։

Վօրօնինը կանգ է առնում բացառապէս այն հարցի վրա, թէ ինչպէս է ապրում ռուս զինուորը և մի շարք առանձին օրէնքներով կամենում է ապացուցել, որ ռուս զինուորը վատ է ապրում։ «Թող ռուսաց կառավարութիւնը,—եզրափակում է հռետորը,—չը կարծէ, թէ ինքը կանգնած է քարի վրա. նա կանգնած է աւազի վրա» (ծափ. ձախակողմում)։

Մարկօվ 2-րդը կարծում է, որ կենտրոնի ներկայացուցիչ Գուչկօվը վիրաւորեց ռուսական զօրքի հայրենասիրութիւնը։ Նաև կենտրոնի անդամները ջանում են ժողովրդականութիւն ձեռք բերել։ «Ժողովրդական են և երիտասարդ-թիւրքերը, բայց ես նրանց առաջ չեմ խոնարհւում, որովհետև երիտասարդ-թիւրքերը իմ աչքում զինուորական շահախնդիրների մի փոքրիկ խումբ են, որոնք պետական յեղաշրջում ձեռք բերին իրանց երդումը խախտելով։ Բոլոր նոր ճանապարհները խելացի չեն։ Ի՞նչ նոր ճանապարհով էք կամենում տանել ռուս զօրքը։ Եթէ ֆրանսիական ճանապարհով, այսինքն օֆիցերական կազմը դեմօկրատիզացիայի ենթարկելով, հրէաներով կազմը ուժեղացնելով, որոնք Նապօլէօնի յաղթական զօրքը հասցրին այն դրութեան, որին այժմ ոչ ոք հաշւի չէ առնում (ուժեղ աղմուկ կենտրոնում և ձախակողմում. բռունցքներով շատերը զարկում են սեղաններին, բացագանչութիւններ՝ «խայտառակութիւն, բաւական է. չէ կարելի վիրաւորել»)։

Աղմուկը մի փոքր թուլանում է։

Նախագահ.—Պետական Դումայի անդամ Մարկօվ։ Դուք թոյլ տուիք վիրաւորել ֆրանսիական զօրքը։ Ես ըմբռնում եմ Դումայի զայրոյթը։ (Ձայներ՝ «դուրս անել դրան»)։ Խնդրում եմ չաղմկել։ Ես չէի կամենայ ձեր խօսքերը հասկանալ իրանց իսկական իմաստով. ես ձեզ նկատողութիւն եմ անում. (ձայներ կենտրոնում՝ «բրաւօ», բուռն ծափահարութիւն)։

Մարկօվ 2-րդ.—Ես պէտք է նկատեմ, որ ես ֆրանսիական պանծալի զօրքին չը վիրաւորեցի. ես միայն կրկնեցի այն դարձուածքը, որ այստեղ գործածեցին այսօր մի քանի անգամ ռուսաց հասցէին (ձայներ՝ «ոչ, ոչ, ոչ ոք այդպիսի բան չասաց, երբեք». ուժեղ աղմուկ)։

Նախագահը զանգահարում է.—Դումայի անդամ Մարկօվ, խնդրում եմ չեղած բանի մասին չը խօսել։

Պուրիշկեվիչը տեղից.—Ոչ, ասուեց։

Նախագահ.—Խնդրում եմ ինձ չառարկել։

Պուրիշկեվիչ.—Մենք լսեցինք, տեսէք ստենօգրամը։

Մարկօվ 2-րդ.—Ի հարկէ։

Նախագահ.—Թոյլ տուէք վերջացնել։ Եթէ այստեղ մէկնումէկը թոյլ տուեց իրան թեթևուտ կէս-խօսքով վիրաւորել ռուսաց զօրքին՝ նա այս դահլիճը չէր մտնի... (բուռն ծափահարութիւն կենտրոնում և ձախակողմում)։

Մարկօվ 2-րդ.—Այն, ինչ որ եղաւ, այս կամ այն բացատրութիւնից չէ կարող փոխուել։ Ինչ որ եղաւ, եղաւ արդէն. թող ինչքան կուզեն՝ ծափահարեն (ձայներ կենտրոնից՝ «սուտ է, մերժուեց»)։

Վերջացնելով ճառը, Մարկօվ 2-րդը ասում է, որ նոր ճանապարհով զօրքին տանելը հաւասար է պետական դաւաճանութեան, պետական յեղաշրջման։

Ժամը 4 և 10 րօպէին յայտարարւում է ընդմիջում։

Նիստը վերսկսւում է ժ. 4 և 40 րօպէին։

Գուչկօվը առարկում է և ծափահարութիւնների տարափի տակ՝ ջրում է Պուրիշկեվիչի և Մարկօվ 2-րդի ասածները։

Պուրիշկեվիչը ցանկանում է կրկին խօսել, բայց նախագահը դիմում է զինուորական մինիստրութեան նախահաշւի քուէարկութեան առանձին համարներով։

Բոլոր համարներն էլ ընդունւում են, ընդունւում է նաև հոկտեմբերեանների բանաձևը, որ զինւորական դատավարութիւնը կրճատուի և նորմալ սահմանների մէջ դրուի։

Ժամը 6 և 32 րօպէին նիստը փակւում է։

(Հ. Գ.)

ՅՕԳՈՒՏ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ

Ստացանք—1) Ռօստովից, պ. Սախավովից—2 ր. 50 կ., 2) Բիբի-Էյբաթից, Թիֆլիսի Նաւթարդ. Ընկեր. ծառայողներից, Մ. Մելքոնեանի պսակադրութեան հանդէսին հանգանակած—7 ր. 61 կ., 3) Սերախսից, Իսրայէլ Սարուխանեանից, հանգանակած տեղական հայ գաղութի մէջ—60 ր. 76 կ., 4) Վլադիվօստօկից, շտաբս-կապիտան Փիրումեանից—5 ր.։

ՆՈՒԻՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԶԱՆԱԶԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՎ

Ստացել ենք աշակերտուհի Օլգա Սաֆարեանի օգտին 5 րուբլի՝ աշակերտուհի Կատարինէ Փիթոյեանից՝ հետևեալ նամակի հետ. «Բարի պ. խմբագիր, խնդրում եմ այս փոքրիկ գումարը, որ ես իմ Զատկվայ դէբիայի փոխարէն ուղարկում եմ իմ ընկերուհի Օլգա Սաֆարեանին, որ չը զրկվի ուսումից. քո բարի սիրտը յարգող Կատարինէ Փիթոյեան»։ Հինգ ր. յանձնեցինք Օլգա Սաֆարեանին։

—

Ստացանք զատկական տօների առիթով յօգուտ չքաւորների—1) Ռօստովից, պ. Սախավովից—2 ր. 50 կ., 2) Սկօբելովկայից (Ֆերգանեան շրջան), Ովսաննա Միքայէլեանից—5 ր.։

—

Ստացել ենք հանգուցեալ աշուղ-Ջիւանու ընտանիքին յանձնելու համար—1) Վօրօնեժ կայարանից, Խաչատուր Վարդանեանից—5 ր., 2) Ասխաբադից, Յով. Ամրահեանից, հանգանակուած—9 ր. 40 կ.։ Այս գումարը նախորդի հետ յանձնեցինք ըստ պատկանելոյն։

—

Ստացանք Անդիժանից, Ս. Սուլէյմանեանցի ձեռքով յօգուտ Իտալիայի երկրաշարժից վնասուածների—10 ր. (որ նուիրել են Ս. Սուլէյմանեան 4 ր., Ս. Դանիէլեան 3 ր., Հ. Ակօբջանեան՝ 2 ր. և Ն. Հայրապետեան 1 ր.)։ Որովհետև հանգանակութիւնը ի նպաստ Իտալիայի երկրաշարժի զոհերի արդէն փակուած է, ուստի այդ գումարը, եթէ մասնաժողովը չընդունեց, կը յատկացնենք յօգուտ չքաւորների։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Վերջնականապէս պարզուել է, որ յօգուտ Իտալիայի երկրաշարժից վնասուածների Կովկասի կողմից ժողովուած գումարի ընդհանուր քանակը 19,474 ր. 14 կոպէկ է։

◆ Ապրիլի կէսերին Կովկաս է գալիս գերմանացի երկրաբանների և լեռնային ինժեներների մի խումբ Կովկասի լեռնային հարստութիւնները ուսումնասիրելու և նրանց շահագործութեան միջոցները որոնելու համար։

◆ Ապրիլի 4-ին, շաբաթ օր, Հայոց Բարեգ. Ընկ. շինութեան դահլիճում տեղի է ունենալու Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան հրապարակային նիստը, ուր ընկերութեան անդամ Գ. Զ. Լևոնեան հայերէն լեզուով կը կարդայ մի դասախօսութիւն «Հայ աշուղները» վերնագրով, որի միջոցին ժողովրդական նուագարանների վրա եղանակներն ու խաղերը ցոյց կը տան աշուղները անձամբ։ Նիստը կը սկսուի երեկոյեան ժամը 7 1/2-ին։ Ստացուելիք մուտքը յատկացուելու է աշուղ-Ջիւանու երգերի և առակների ժողովածուի հրատարակու-

[illegible] Ազգագրական Ընկերութիւնը արդէն դիմել է [illegible] համար։

◆ Անդրկովկասում անցեալ տարին [illegible] հացահատիկների բերքը միջինից ցածր էր։ [illegible] 80 պուդ. [illegible] գաւառում 10—48 պուդ, Երեւան գաւառում 25—35 պուդից մինչեւ 56—60 պուդ։

[illegible]

◆ Թիֆլիսի էլեկտրաքարշի ընկ. եկամուտը [illegible] 1906 թ. դեկ. 25-ից մինչեւ 1907 թ. դեկ. 25-ը եղել է 52,898 ր. 50 կ., իսկ էլեկտրաքարշից 1907 թ. մարտի 14-ից մինչեւ 1908 թ. մարտի 14-ը—807,793 ր. 50 կ. [illegible] 5 o/o-ը [illegible] 43,000 ռուբլու [illegible] Այժմ որոշվում է 1908 թ. ընդհանուր մուտքը։

◆ Առաջիկայ մայիս ամսին լրանում է Թիֆլիսի էլեկտրաքարշի ընկերութեան և քաղաքային վարչութեան կապած պայմանագրի ժամանակամիջոցը այն մասին, որ ուճալեան ձիաքարշը պէտք է վերածվէր էլեկտրաքարշի։ Իսկ իրողութիւնն այն է, որ մինչև օրս էլ Թիֆլիսի բնակիչները՝ կէս ժամաչափ սպասելով ուճալեան ձիաքարշի վագոնի մէջ՝ կայարան գնալու կամ այնտեղից վերադառնալու համար, կամայ-ակամայ ննջում են վագոնում։

◆ Թիֆլիսում VIII քաղաքամասի ոստիկանական պրիստաւ նշանակվել է Միկաբերիձէն։

◆ Վրիպակ.—«Մշակի» երէկվայ համարում Տոտոմեանցի դասախօսութեան երկրորդ մասում փակագծում ասված է՝ «ինչպէս մեռանում էլեկտրաքարշը». պէտք է կարդալ՝ «ինչպէս Միլանում էլեկտրաքարշը»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, մարտի 19-ին, տիկին Եավորսկայայի ղեկավարութեամբ գործող «Նոր Թատրոնի» խումբը շնորհալի դերասան Լ. Րէյխշտադտի նպաստին ներկայացրեց «Փոքր Աղբիւր» դրաման, 4 գործողութեամբ, հեղինակութիւն Րօբերտ Բրակկօի, թարգմանութիւն իտալերէնից իշխանուհի Օրբէլիանու։ Բանաստեղծ Ստեփանօս (Րէյխշտադտ) ամուսնացած է միամիտ, մաքուր և անմեղ մի գողտրիկ աղջկայ՝ Թերեզայի հետ (տ. Եավօրսկայա). երկուսն ևս անհունապէս սիրում են իրար, բայց մի փորձված և մեղաւոր կին՝ իշխանուհի Միրազդօ Ելլէր (Բավթարաձէ) կարողանում է հմայել բանաստեղծին, իր ցանցերի մէջ ձգել և համոզել նրան, թէ Թերեզայի պէս խեղճ աղջիկը չէ կարող նրա կեանքի ընկեր լինել։ Ստեփանօս այնպիսի վարմունք է ունենում դէպ իր կինը, որ խեղճը ի վերջոյ խելագարվում է և իրան ձգում ծովը։

Մեծ հմտութեամբ և տաղանդով տարաւ տ. Եավօրսկայան Թերեզայի դերը։ Ոչ նուազ տաղանդ ցոյց տուեց Րէյխշտադտը բանաստեղծի դերի մէջ։ Դժբաղդաբար, թատրոնում հասարակութիւն քիչ կար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Արժ. Մեսրոպ վարդապետին*)

Անիի մէջ աշխատանքի սկսելէս յետոյ, երբ պարզուեցաւ, որ այդ աշխատանքը տարիներու գործ է, ոչ թէ ամիսներու, մանաւանդ պ. Բասմաջեանի ունեցած նեղ միջոցներով սատիկ դժուար, ուստի երկար խորհրդակցելէ յետոյ, պ. Բասմաջեան խոստացաւ ինծի միջոցներ ճարել գործը շարունակելու համար։

Դեռ Անիէն չմեկնած, պատահաբար, ձեր ակնարկած Թիֆլիսի վաճառականը եկաւ Անի և խոստացաւ Բասմաջեանի մեկնելէն յետոյ ամեն ամիս 30 րուբլի վճարել ինծի։ Բայց որովհետև 30 րուբլին շատ աննշան գումար էր այդ բազմապահանջ գործին համար, տասնհինգ րուբլիէն աւելի ամեն ամիս միմիայն ծառայի և մշակներու վարձք կը վճարուէր, հետևաբար հարկ էր ուրիշ աղբիւրներ ևս ունենալ։ Պ. Բասմաջեան մեծ յոյս ունէր, որ Ալէքսանդրոպոլ և Թիֆլիս գնալուն, իրեն կը յաջողուի նոր աղբիւրներ ճարել։ Նաև պատրաստելու էր առանձին գումար մը ևս յառաջիկայ ձմեռնային շրջերու և այլ անհրաժեշտ պիտոյքներու համար։

Մեկնեցաւ պ. Բասմաջեան Ալէքսանդրօպօլի վրայով Թիֆլիս. ինչ ըրաւ այդ անցած տեղերուն մէջ՝ ինձ յայտնի չէ. միայն Թիֆլիսէն մեկնելու պահուն ինձ գրած է նամակ մը, որով կը յայտնէր, թէ նոր աղբիւր չէ կարողացած գտնել, բայց ձմեռնային հոգսերու համար խումբ մը երիտասարդներ շատ շուտով պիտի ղրկեն հասցնելիս պէտք եղած գումարը։

Բասմաջեան վաղուց հասեր էր Պարիզ. ես երկու ամիս ևս Անիի մէջ աշխատանք շարունակելէս յետոյ, խոստացուածներէն ոչինչ չստանալով, Անիի մէջ պարտքեր ալ թողած գնացի Թիֆլիս, որպէսզի թէ 30 րուբլի առկախ ամսականներս ստանամ և թէ գտնեմ խումբ մը երիտասարդները, որոնց մասին գրուած էր ինձ, Ամսականներս ստացայ, սակայն այդ երիտասարդաց խումբէն մէկ հատն ալ դեռ չեմ տեսած մինչև այսօր։

Ասկէց յետոյ, այլ ևս սկսաւ մեր անընդհատ թղթակցութիւնը պ. Բասմաջեանի հետ. իմ կողմանէ գանգատ, անոր կողմանէ խոստում. ցուրտէն դողալով, կարեւոր պիտոյքներէ զրկուելով, ծանօթներու հիւրասիրութեան ապաստանած՝ ձմեռը անցուցի, և դեռ յոյս չկար լրացուցիչ գումարի գարնանային աշխատանքներս վերստին ըսկսելու համար։ Մօտաւոր ապագայի խոստումներով քաջալերուած՝ մարտ ամսոյ մէջ դարձեալ ուղևորուեցայ Անի, աշխատանքս շարունակելու համար։ Այս ուղևորութենէս յետոյ թէ ինչ տխուր ու չարաշուք պատահարներ գլխիս թափուեցան, ես անոնց մասին կը լռեմ առ այժմ և որոնց ամենէն վերջինին մի տխուր հետևանքն է այսօրուան վերին աստիճան զզուելի մեր բանակռիւը։

Օգոստոս ամսոյ մէջ Թիֆլիսի վաճառականէն նամակ մը ստացայ, որով ինձ կը յայտնէր, թէ այլևս բաւական կը համարի մինչև յուլիս վճարած 30 րուբլի ամսականը, հետևաբար իր վրայ յոյս չդնեմ։

Ուրեմն, սկսեալ սեպտեմբեր ամսէն մինչև յուլիսի վերջը, ընդամենը տասն և մէկ ամիս (ոչ թէ տարուց աւելի) ստացեր իմ ամսական երեսուն րուբլիով (330) երեք հարիւր երեսուն րուբլիի գումար մը. եթէ այս գումարէն զեղչենք բացառիկ պէտքերու համար Արովեանցի վճարուած մօտ վաթսուն րուբլի գումար մը, որուն՝ Արովեանցի ստորագրութեամբ ֆաքթիւրը յանձնեցի Թիֆլիսեցի վաճառականին, մնաց ինձ 270 րուբլի զուտ գումար ամբողջ տասն և մէկ ամսուան համար։ Այս գումարէն զատ ուրիշ ոչինչ չեմ ստացած բացի վերոյիշեալ աղայի հին շորերէն, որ վեհանձնաբար բարեհաճեր էր ղրկել՝ զիս ցնցոտիներէս ազատելու համար, և ես ալ այդ շորերը Բասմաջեանի գործին յաջողութեան աղօթելու համար Էջմիածնի մէջ բաժնեցի գաղթական աղքատներու։

Այս ստացած գումարիս փոխարէն, նոյն տարին ղրկեցի հինգ օրինակ կատարելագործուած նկարներ, որոնք գրեթէ այն տարուան բոլոր աշխատութիւնս էին։

Արդ այս առթիւ ես վերստին կը հրաւիրեմ պ. Բասմաջեանը, որպէսզի բացատրէ, թէ ասկէց աւելի ինչ է վճարած ինձ, ինչ պահանջներ կը դնէ վրաս և ինչ հիման վրայ. այն ատեն պակաս մնացած բացատրութեանց համար ալ ես պատրաստ եմ միշտ։

Թ. Թորամանեան

Ալէքսանդրօպօլ, 18 փետ.

*) Տես «Մշակ» №№ 52, 53, 54. 57, 58 և 59.

ՈՐԲԵՐԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ

«Մշակի» № 46-ում տպագրված Թիֆլիսի որբերի դատարանի վերաբերութեամբ տեղեկութիւնների մէջ մի քանի սխալ նկատողութիւններ կան, որոնց մասին պարտք եմ համարում բացատրել հետևեալը.

Քաղաքային դումայի ձայնաւոր Հ. Առաքելեանը յայտնել է այնտեղ, թէ 1) որբերի դատարանը (Թիֆլիսում) հանդիսանում է մի հիմնարկութիւն, ուր ուղղակի անդըրջրհեղեղային կարգեր են տիրապետում և ուր զեղծումներ շատ հնարաւոր են դառնում և թէ 2) որբերի գոյքերի վրա կարգված խնամակալները յաճախ լինում են շատ կասկածելի բարոյականութեան տէր մարդիկ և ուղղակի կեղծ (подставные) անձնաւորութիւններ, ուստի և տեղի են ունենում այնպիսի դէպքեր, երբ, օրինակ, 50,000 ր. արժեցող գոյքը ծախվում է 300 րուբլով։ Հ. Առաքելեանը սըրան աւելացրել է, թէ «մինչև որ արմատական բարեփոխութիւն չը մտցնվի այդ դատարանի մէջ, առաջարկված բոլոր միջոցները լոկ պալլիատիւներ կը լինեն, ուրեմն հարկաւոր է՝ մշակել բարեփոխութիւնների մի ծրագիր և ներկայացնել դումային»։

Մի՞թէ Հ. Առաքելեանին յայտնի չէ, որ որբերի դատարաններում արխայական կարգեր են տիրապետում ոչ այն պատճառով, որ դումայի կողմից մշակված ծրագիր չը կայ, այլ այն պատճառով, որ այդ դատարաններին վերաբերեալ տէրունական օրէնքները շատ հնացած, աննպատակայարմար և դժուար իրագործելի են որբերի շահերը պաշտպանելու և ընդհանրապէս գոյքը պահպանելու տեսակէտից։ Կարելի է ասել, որ այս օրէնքների մեծ մասն անփոփոխելի մնացել է սոյն դատարանների հիմնարկութեան օրից, ուստի վաղուց է, որ բարձր շրջաններում հարց է զարթել այդ դատարանների հիմնովին նորոգութեան մասին։ Հասկանալի է ուրեմն, որ զեղծումները տեղի կունենան սրանց մէջ և կը պատահեն միշտ, մինչև որ այդ դատարանները հիմնական կերպարանափոխութեան չենթարկվեն, տէրունական օրէնքների միջոցով ի հարկէ։ Հէնց այդ է նոյնպէս պատճառը, որ գոյքերի վրա կարգված խնամակալները յաճախ լինում են կասկածելի բարոյականութեան տէր մարդիկ։ Ես անձամբ շատ ուրախ կը լինէի, եթէ խնամակալութեան պարտականութիւններն իրանց վրա ընդունեն Հ. Առաքելեանի պէս բարեխիղճ մարդիկ առանց վարձատրութեան կամ աննշան վարձատրութեամբ. այն ժամանակ կեղծ մարդիկ այլևս չեն պատահի դրանց մէջ։ Կը համաձայնի՞ արդեօք Հ. Առաքելեանը ընդունել խնամակալութիւն, դատարաններում ման գալու համար ձրիապէս։ Ցանկալի է գիտենալ։

Իսկ վերաբերութեամբ այն բանի, իբրև թէ 50,000 րուբլի արժեցող գոյքը ծախվել է 300 րուբլով, հարկ եմ համարում ասել, որ Թիֆլիսի որբերի դատարանում այդպիսի օրինակ ոչ պատահել է և ոչ կարող է պատահել։ Այդպիսի լուր կամ փաստ հաղորդողը Հ. Առաքելեանին ձգել է սխալի մէջ։ Անկասկած Հ. Առաքելեանը Թիֆլիսի որբերի դատարանի մասին գաղափար կազմել է 12 տարի սրանից առաջ։

Թիֆլիսի որբերի դատարանի նախագահ՝
Մ. Սուլեան

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Դուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներվային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Փ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. անկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Վճարը 50 կ.։ Ջքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՂՕՇԱՎԱՆՔԻ 600 ԴԵՍԵԱՏԻՆ ՏԱՅԼԱՐ ԿՈՉՎԱԾ ՎԱՐԵԼԱՀՈՂԵՐԸ ԵՒ ԱՐՕՏԱՏԵՂԵՐԸ կապալով տալու համար, առաջիկայ ապրիլի 4-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին Կարսի Հայոց Հոգևոր կառավարութեան Ատեանում նշանակված է

ԱՃՈՒՐԴ

և 8-ին՝ կրկնաճուրդ, որին մասնակցել ցանկացողները պայմանների մասին կարող են դիմել Ատեանիս ամենայն օր։
Հոգևոր կառավարութեան անդամ՝
Կորիւն քահանայ Քոթանջեան
(ա. օ.) 227. 5—4

Հրաւէր

Հոգևոր իշխանութեան հրամանով Վանքի աւագ եկեղեցու բոլոր ծխականները հրաւիրվում են ժողովի կիրակի, ամսիս 22-ին, ժամը 12-ին.

ա) Ընտրելու հրաժարված երէցփոխի փոխարէն նոր երէցփոխ.

բ) Քննելու հրաժարված երէցփոխի հաշիւները։

Առանձին հրաւիրաթերթեր չեն ուղարկվելու։
Միաբան Վանքի աւագ եկեղեցու՝
Եզնիկ աւագ-քահանայ Երզնկեանց
(շ. կ.) 237. 2—1

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի
Մրգեղէնից, հատապտուղներից եւ բանջարեղէնից
ԿՕՆՍԵՐՎՆԵՐ
պատրաստելու խորհուրդներ.
Փոխադրած Սիցեանկօյից, բազմաթիւ նկարներով.
Պահեստը կը լինի «Գուտտենբերգ» գրախանութում։
(օ. մ.) 235. 3—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԿՐՕՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
Հիւսեց
Երուանդ վարդապետ
ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
XI և 433 էջ, գինն է 1 ր. 50 կոպ.
Դիմել Էջմիածին, Երուանդ վարդապետին։
231. 5—3

ԲԺԻՇԿ
Ա. Միխիթարեանց
Սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական եւ մորթու ցաւեր
Ընդունելութիւն ամեն օր } 12—2 ժ. ցեր. 5—7 ժ. երեկ.
Սօլօլակ, Բէհբութեան փողոց № 33.
(օ. մ.) 100—59

ԲԺԻՇԿ
Ա. Ս. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
Ներքին հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. 5—6 ժ. երեկ.
Վելիամինօվսկայա փող., № 10.

Սրանով յայտնում եմ ի գիտութիւն յարգելի
ՀԱՑԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻ,
որ Ստաւրօպօլ քաղաքում բացել եմ հացավաճառատուն։
Գլխաւոր նպատակս է մատակարարել Անդրկովկասեան քաղաքներին ամեն տեսակ հացահատիկ և ալիւր թէ տեղից և թէ շրջակայ կայարաններից։
Ալիւրը պատրաստում եմ սեփական ընտիր ցորենից՝ հետևեալ տեսակների—«կրուպչատկա», «սէյանկա» և «բազմօլ»։
Հետաքրքրվողներին խնդրում ուղարկում եմ նմուշները՝ միաժամանակ նշանակելով և գները։
Գների զգալի փոփոխութեան ժամանակ կլիէնտներին յայտնվում է հեռագրով։
Խնդրում եմ ի նկատի ունենալ, որ ամեն մի ապրանք ես գնում եմ առաջին ձեռքից այնպէս որ այդ հանգամանքը հնարաւորութիւն է տալիս ինձ վաճառել ուրիշներին ամենանորմալ գներով։
Յուսով եմ, որ յարգելի վաճառականները անուշադիր չեն թողնի իմ ֆիրման։
Պատուէրները կը կատարվեն կարելոյն չափ շտապով, ամենայն ճշտութեամբ և բարեխղճօրէն։
Թղթակցութիւնները հայերէն և ռուսերէն լեզուներով։
Յարգանօք՝ Մ. Յ. ՖԱԼԱԿԵԱՆՑ
Հասցէ՝ } Նամակի համար. Ставрополь-губ., М. А. Фалакянцу, почт. ящ. № 48.
Հեռագրի համար. Ставрополь-губ., Фалакянцу.
(շ.) 50—30

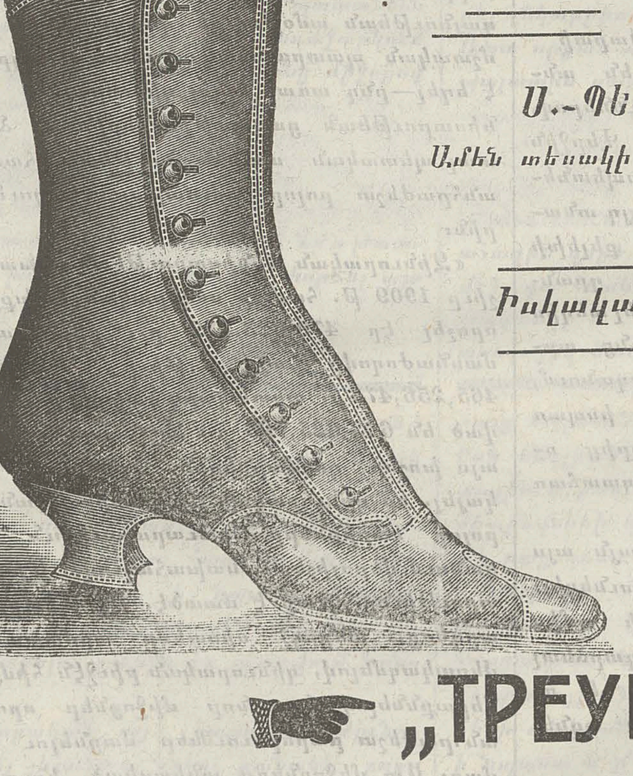

ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ
ԿՕՇԿԵՂԷՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԵԽԱՆԻԿ. ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ԸՆԿ.
Ամեն տեսակի մօդային ձևերի. գտնվում է բոլոր յայտնի խանութներում։
ФАБРИЧНОЕ КЛЕЙМО
Իսկականը միայն այս դրոշմով
С.П.Т.
С.ПЕТЕРБУРГЪ.
ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԷԶԻՆ. ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐ.
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„ТРЕУГОЛЬНИКЪ“
ՇՆՈՒՐՆՕՎ.
Թիֆլիսի բաժանմունքը գտնվում է ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ
ԱՅԴՏԵՂ ԿԱՅ ՊԱՀԵՍՏ ԿԱՃՈՒԵՂԷՆԻ Ռուսական և արտասահմանեան արդիւնաբերութեան
ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԷԶԻՆԻ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Կրեմ եւ Այպեռոսրա կօշկեղէնի համար
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԵԽ. ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ԸՆԿԵՐ.
(շ.) 182. 0—4